

Zondag 5 november 2017, Pauluskerk, 10.30 uur

lezing Oude Testament: psalm 16

lezing Nieuwe Testament: Galaten 5: 13 - 25

uitleg en verkondiging

Zusters en broeders, gemeente van Onze Heer Jezus Christus,

Vreugde. Daarover vanmorgen. Vreugde dat is, dat je blij bent over iemand of iets. Dat je plezier, zin hebt in het leven, in je werk, in jezelf, in de mensen om je heen. Vreugde heeft daarom, denk ik, ook iets in zich van houvast, van duurzaamheid. Vreugde, plezier, zin, betekenis, ze geven je de mogelijkheid om het leven vol te houden, ook als er van alles en nog wat om je heen verandert.

Er is misschien wel niets, dat onze samenlevingen zó typeert als juist verandering, in Nederland, in Europa. Alles om ons heen verandert voortdurend en steeds sneller. En de dingen veranderen niet alleen, ze moeten ook veranderen. Stilstand is immers achteruitgang. Dat veranderen uit zich in onze samenleving op diverse manieren. Ons leven is rusteloos geworden. Het lukt soms eenvoudigweg niet om bij de dingen stil te staan. De mobiele telefoon vraagt voortdurend aandacht. Je kunt ook denken aan de wegwerpcultuur. Ons leven is soms bijna wegwerpen. De industrie helpt mee, want apparaten worden bewust niet duurzaam gemaakt of gaan gepland stuk. Je gebruikt iets. Even. Dat geldt voor de dingen. Die gaan richting afvalberg of hergebruik-container. Ook afval is een industrie geworden, waaraan geld te verdienen valt. Het geldt ook voor de mensen. Alleen, daar heet het anders. Daar heet het rationaliseren of flexibiliseren. Veertig procent van de werkenden in Nederland heeft inmiddels zo'n flexibel contract. Dat betekent, dat je als werkgever iemand zomaar weer op straat kunt zetten. En dat dat nog mag ook. Het geldt ook voor de moraal, denk ik, ook die krijgt een soort wegwerp karakter. Een typerend voorbeeld van nog niet zolang geleden. Aan het woord de hoofdredacteur van het blad Metro. Ik citeer: "Tegenwoordig zit zestig procent van de jeugd op het vmbo. Vroeger heette dat huishoudschool of ambachtsschool en leerde je tenminste nog een vak. Nu worden die diploma's gewoon weggegeven. Vanaf dertien jaar gaat het alleen nog maar over zuipen, roken, sex. Natuurlijk is dat jammer, maar het is zoals het is. En dat heeft gevolgen voor de Volkskrant. Niet voor Metro". Einde citaat. Het is van een stuitende eerlijkheid. Je hoort hem denken: dom zijn ze, de mensen, dom zullen ze krijgen. En dat als het gaat om zoiets belangrijks als de journalistiek, zeker in een democratie ! Onder al die verandering en wegwerpmentaliteit zijn veel mensen onverschillig en cynisch geworden. Niet zo'n wonder, denk ik. Want wat maakt het allemaal uit ! Voor dit apparaat, hup, een

ander. Voor jou, vriend, vriendin, partner, hup een ander. En de grote vraag is of we daaraan iets zouden kunnen doen. Of we iets zouden kunnen doen aan de gedachte, dat alles steeds maar moet veranderen. Verander je de mentaliteit van mensen met elke keer weer strengere wetten en regels en protocollen, zoals zo vaak wordt gedacht en gedaan? Of ligt dat toch anders, omdat het op de lange duur toch niet werkt? Misschien, zou het ook anders kunnen, bijvoorbeeld langs de weg van de bijbelse vreugde. Hoe gek dat misschien ook klinkt in jullie oren. Of, zoals we daarnet de dichter van psalm 16 hoorden zeggen: "U wijst mij de weg naar het leven; overvloedige vreugde in Uw nabijheid, een lieflijke plek aan Uw zijde, voor altijd". Wat is dat voor soort vreugde en hoe zou die kunnen helpen om aan je leven iets duurzaam, iets blijvends te geven, te midden van alle verandering en wegwerp en onverschilligheid? Over die vragen vanmorgen. En ik wil proberen er drie dingen over te zeggen.

Eén. "Heer, mijn enig bezit, mijn levensbeker, U houdt mijn lot in handen", hoorden we daarnet in de psalm. Over bijbelteksten als deze bestaan bij veel mensen - binnen en buiten de kerk - grote misverstanden. Veel mensen denken, dat de psalmdichter bedoelt, dat een mens moet berusten in zijn of haar lot. Berusten, en dan vooral in je droeve lot. Wat er ook in je leven gebeurt, je moet God dankbaar zijn. Jijzelf wordt ernstig ziek, je hebt moeten vluchten, je bent op straat, geen dak, je hebt schulden, geen geld, je lijdt aan een ongeneeslijke ziekte, onschuldige mensen worden getroffen door de zoveelste natuurramp, maar wat er ook gebeurt: wat God doet, dat is welgedaan. Ik vind het een zeer merkwaardig en naar mijn idee ook heel onbijbels beeld van God. Als dat allemaal waar zou zijn, dan begrijp ik de dichter van psalm 16 totaal niet, als hij zegt: "U wijst mij de weg naar het leven". Met grote kracht en op vele bladzijden van de bijbel wordt ons juist het beeld voorgehouden van God als de grote voorvechter, niet van de dood, maar van het leven, in al zijn opzichten. De dichter van psalm 16 probeert ons dus iets anders duidelijk te maken, denk ik. Dit, denk ik. Veel mensen leven - vaak onbewust en diep van binnen - met het idee, dat hun leven maakbaar is. Ik doe volgend jaar die stap in mijn carrière, dan verdien ik nog meer, dan koop ik dat huis. En dan, ben ik gelukkig. Ik gebruik nu die vitamine-preparaten en dan blijft de kanker weg uit mijn lichaam, reken maar. En dan, ben ik gelukkig. Over één jaar nemen we een kind en dan over twee jaar nog een. En dan, zijn we gelukkig. Wie zo denkt en met het leven omgaat, raakt, volgens de bijbel, al gauw in een soort kramp. Want wat als het in jouw leven nou niet verloopt, zoals jij had gepland? Word je dan boos op het leven of raak je verdrietig of teneinde raad? Hou nou eens op met zo verkrampd te leven. Het heeft geen enkele zin. Uiteindelijk kan je het leven niet naar je hand zetten. Probeer het nou eens andersom: niet jezelf verkrampen,

maar jezelf ontspannen, openmaken. Voor God, voor het leven, voor de dingen die goed en mooi zijn, zegt de psalmdichter. Op de een of andere wonderlijke manier krijg ik de kracht om te leven, steeds weer, vaak juist als veel tegenzit. Ik weet niet waarvandaan. Maar ik weet wel, dat ik die kracht niet zelf maak. Dat ik die kracht niet zelf hoef te maken. Op de een of andere manier wordt die mij gegeven. Door God, zegt de psalmdichter. "Een lieflijk land is voor mij uitgemeten, ik ben verrukt van wat mij is toebedeeld". Die ontspannende ervaring: hoe het wèrkt, dat weet ik niet, maar ik krijg de kracht op zoveel ogenblikken om te leven, toch, ondanks alles. Dat is les één op de weg naar de vreugde.

Twee. "Jullie zijn geroepen om vrij te zijn, zusters en broeders", zegt Paulus. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar het is wonderlijk om juist dät uit de mond van Paulus te horen: vrij zijn. Want hoeveel mensen denken bij geloven of kerk niet precies aan het omgekeerde. Geloven, kerk staan juist vaak voor bekrompenheid, voor spruitjeslucht, voor angst en dwang, vooral geestelijke of lichamelijke dwang. En terecht, helaas, want de schadelijke gevolgen van die manier van geloven en kerkzijn zijn voelbaar tot op de huidige dag. Maar Paulus heeft het welbewust over vrijheid. In heel de brief aan de Galaten probeert hij een antwoord te vinden op deze kardinale vraag: hoe kan een mens zijn vrijheid behouden - kan een mens menselijk worden, het leven vinden - zonder, dat zijn of haar gedrag wordt gestuurd door middel van wetten, regels of protocollen. Want ook Paulus heeft maar al te vaak de negatieve, verstikkende, en elke creativiteit dodende uitwerking gezien van hij noemt de "wet". Over de werking daarvan is hij zeer, zeer kritisch. Waren het immers niet wetten en regels die zijn Heer, Jezus, onschuldig aan het kruis hadden doen sterven?! Ook in Paulus' tijd waren er volop mensen die dachten: als je nou maar regels hebt en die stevig handhaaft, zero tolerance, dat is de enige manier om een beetje orde te scheppen, om mensen in het gareel te houden en een beetje constructief te laten functioneren in de samenleving, minder onverschillig, minder cynisch. Misschien is dat wel Paulus' grootste ontdekking geweest - een schok die heel zijn manier van denken en doen als joods theoloog en ijveraar tegen wat hij eerst zag als een valse leer aan het wankelen bracht - dat hij begon in te zien, dat Jezus model staat voor een totaal àndere manier van denken. Dat je het gedrag van mensen - als het er echt op aankomt - niet verandert met wetten en regels. Dat wil zeggen, met maatregelen, die van buitenaf op een mens ingrijpen. Jezus liet zien, dat je een mens echt kunt veranderen - ten goede -, maar dan alleen van binnenuit. Dat gaat uiteindelijk niet met harde maatregelen, met wetten, regels, dwang, straf. Dat gaat uiteindelijk met zachte instrumenten. Met vertrouwen geven, met praten, met overtuigen, met mensen als mensen zien, en dan alle

mensen. Paulus heeft gezien, dat het uiteindelijk gaat om de humanisering van ons verhaal over onszelf. Dat je mens bent, is een. Dat je je als mens menselijk gaat gedragen tegenover jezelf en anderen, dat is iets heel anders. Daar gaat het om, heeft Paulus ondervonden. Je daarop richten, jij persoonlijk, wij allemaal in de stad, dat heeft zin. Dat brengt duurzame, andere verhoudingen tussen: liefdevoller, met meer aandacht en invoelingsvermogen. En dus meer vreugde, voor jezelf en anderen. Dat is les twee op de weg naar de vreugde.

Drie. Hoe werkt dat dan ? Hoe kan een mens veranderen - van binnen -, zonder dat zijn of haar gedrag wordt gestuurd met wetten en regels, van buiten ? Hoe kan een mens vrij zijn en tegelijk niet grenzeloos ? Dus niet het soort vrijheid, dat vandaag zo dominant geworden is. Die van: "alles is toch wegwerp, dus ik doe en ik zeg wat ik wil en de rest kan me geen fluit schelen". Tegen dat soort vrijheid heeft Paulus het grootste bezwaar. Hij zegt: "Misbruik die vrijheid niet om uw eigen verlangens te bevredigen, maar dien elkaar in liefde". Even later geeft hij een hele lijst van dingen, die volgens hem niet passen bij die geest van de liefde. Zelfzucht, noemt Paulus dat. Niet duurzaam. Gedrag van mensen die ten diepste alleen voor zichzelf leven. Zoals vandaag de dag zoveel mensen op de televisie. Ze komen er niet op, omdat ze iets te zeggen hebben, dat van belang is voor een ander. Ze komen er alleen maar op om daarmee hun enorme behoefte aan aandacht voor zichzelf te bevredigen. Narcistische persoonlijkheden, die kweekt onze samenleving volop, helaas. Is het dan verkeerd om van jezelf houden of om bijvoorbeeld trots te zijn op jezelf ? Het lijkt mij, dat Paulus daarmee niet de minste moeite heeft. Paulus was zich zeer bewust van zijn eigen kunnen en mogelijkheden. Maar het antwoord, dat Paulus op zijn vraag heeft gevonden door zijn ontmoeting met Jezus Christus reikt veel dieper. Voor Paulus is Jezus de verpersoonlijking van dat "Heb je naaste lief, want hij of zij is net als jij". Jezus was fundamenteel bereid om dat te doen: dienstbaar te zijn, van jezelf te geven, van jezelf uit te delen aan anderen. En in die dienstbare levenshouding van Jezus heeft Paulus het antwoord gevonden op zijn vraag naar de mogelijkheid van vrijheid voor een mens, zonder wetten en regels. Dienstbaar zijn, dat hoef je niet te doen, volgens Paulus, omdat het moet of omdat het toch zo christelijk is. Het ligt veel dieper. Dienstbaar zijn, dat doe je ten diepste in je eigen belang. Als je het geheim van je leven wilt vinden, als je jezelf wilt vinden, als je mens wilt worden naar Gods bedoeling, dan is het het beste je leven fundamenteel te richten op een ander. En niet op jezelf. Dat is wat Paulus heeft ontdekt in die dienstbare manier van leven van Jezus. Jezelf vinden, het leven vinden, dat gaat niet rechtstreeks, maar altijd via een ander. Via je vrienden of vriendinnen, via je kinderen, via je partner, je man

of je vrouw, via al die andere mensen, die God op jouw levenspad brengt. Aan een ander, in een ander, samen met een ander, ontdek ik wat de zin is van mijn leven en wat niet, wat mij te doen staat, hier in dit leven, en wat niet. Het is het inzicht, dat een ander, mijn medemens, mij is gegeven, niet als concurrent, niet als iemand die ik vervang, als hij of zij mij even niet bevalt, niet als een wegwerpartikel, maar als een kans, als een mogelijkheid om zelf dichterbij de essentie van mijn bestaan te komen. Als ik een ander behandel als mens, word ik zelf meer mens. Zo humaniseert Paulus vanuit Jezus fundamenteel ons verhaal over onszelf.

Tot slot. Dat verhaal van Paulus staat haaks op het verhaal over onszelf dat wij in het westen hebben geleerd. Dat vertelt, dat wij mensen individuen zijn. Individueel, die met elkaar in een voortdurende strijd zijn om het bestaan. Een strijd die moet worden beheerst met wetten en dwang. Volgens Paulus zijn wij geen individuen, maar mensen, aangelegd op elkaar. Volgens Paulus is er geen fundamentele strijd om het bestaan. Dat is wat hij bedoelt met: "Maar wat de Geest doet groeien en rijpen is liefde, vreugde en vrede, geduld, vriendelijkheid, goedheid en vertrouwen, zachtmoedigheid en zelfbeheersing". Een mens wordt pas mens door andere mensen. Wij zijn wie wij zijn doordat wij worden gezien, erkend, gerespecteerd door anderen. Dat heeft Paulus ervaren als het enige, echte, duurzame fundament voor ons leven, te midden van alle verandering en wegwerp. En wie dat heeft gezien en ervaren, die gaat met de psalmdichter zeggen: "U hebt mij de weg naar het leven gewezen, overvloedige vreugde in Uw nabijheid, een lieflijke plek aan uw zijde, voor altijd". Amen.

D.J. Couvée, Rotterdam, Pauluskerk, 5 november 2017